

**СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ СТУДЕНТІВ ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ У 1918-1940 РР.**

Досліджується соціальний захист студентів юридичного факультету Чернівецького університету у міжвоєнний період його історії (1918-1940 рр.) на основі маловідомих документів, перш за все звітів ректорів університету та деканів юридичного факультету того часу.

Ключові слова: соціальний захист, юридичний факультет, Чернівецький університет.

Постановка проблеми. Міжвоєнний період для Чернівецького університету – це період його румунізації, час досить радикальних організаційно-правових перетворень в умовах світової економічної кризи. Тому увага до соціальних проблем студентів університету була одним із найважливіших завдань його керівництва. Тоді часто цитувався вислів короля Румунії Кароля II, що думки студентів повинні бути спрямовані “на здобуття трьох елементів: знань, сили духу та здорового тіла, які роблять з кожного індивіда та достойного громадянина своєї країни” [7, р. 291].

Ступінь наукової розробки проблеми. Соціальний захист студентів юридичного факультету Чернівецького університету у міжвоєнний період (1918-1940 рр.) – малодосліджена тема. Вітчизняні дослідники історії розвитку Чернівецького університету висвітлюють лише окремі аспекти соціального захисту студентів-юристів [2; 3; 4]. У монографії румунського історика М. Грігоровіце зроблено тільки узагальнення про виховну та культурну місію Чернівецького університету [14]. Окремі згадки про медичне обслуговування та розвиток спорту і туризму містяться в університетських щорічниках того часу [5; 6; 7; 8; 9; 10; 11]. Залишаються поза увагою дослідників нормативні документи, якими регламентувався соціальний статус студентів Чернівецького університету [12].

Метою статті є історико-правове дослідження соціального захисту студентів юридичного факультету Чернівецького університету у міжвоєнний період його історії (1918-1940 рр.).

Виклад основного матеріалу. Соціальний захист студентів університету у міжвоєнний період здійснювався шляхом надання стипендій, безкоштовних місць для проживання у гуртожитках, медичної допомоги та сприяння фізичному розвитку. Згідно із Законом “Про організацію університетського навчання” від 9 грудня 1933 року було передбачено створення так званого “Університетського правління”, яке почало функціонувати 19 лютого 1934 року. Університетсь-

ке правління складалося з 4-х відділів: 1) відділ соціальної допомоги, що дбав про утримання гуртожитків та їдальні; 2) відділ медичної допомоги, який, у разі необхідності, забезпечував студентів стаціонарним лікуванням; 3) відділ спорту, що піклувався про фізичний розвиток студентської молоді (з 1935 року – відділ військової справи та спорту); 4) інформаційний відділ професійної орієнтації університетської молоді, іншими словами – бюро (біржа) праці [7, р. 30].

До моменту створення університетського правління за окремі напрями соціального захисту студентів відповідали університетські та факультетські комісії, наприклад: бюджетна комісія (розглядала питання надання стипендій), комісія з питань гуртожитків та їдальні, комісія з питань медичного обслуговування студентів і т.д.

Студенти юридичного факультету румунської національності, які були матеріально незабезпеченими та здавали екзамени регулярно, мали право на отримання стипендій чи неповних стипендій (50% стипендії). Стипендії надавалися лише на основі конкурсу. Відповідно до університетського Регламенту про надання стипендій (ст. 112) розмір стипендії не міг бути меншим від 100 лей на місяць.

Кількість стипендій та неповних стипендій визначалася кожного року бюджетом країни. На юридичному факультеті рада факультету визначала кількість стипендій та неповних стипендій, які призначалися для студентів першого курсу та надавалися студентам наступних курсів тільки на один рік.

Конкурс на отримання стипендії проводився щороку з 1 по 15 жовтня і складався з усного та письмового екзаменів з румунської мови та літератури, історії та географії Румунії, а також із предметів, які кандидат вивчав на останньому році навчання у ліцеї – для першокурсників; письмового та усного екзаменів з предметів, які кандидат пройшов у попередньому році навчання на факультеті – для студентів інших курсів [12, art. 5, art. 9].

Міністерство освіти та релігії призначало комісію у складі університетських викладачів для розгляду заяв кандидатів на отримання стипендій. Для першокурсників комісія складалася з трьох викладачів: по одному від юридичного факультету, факультету мов та факультету природничих наук. Для студентів, які бажали отримувати стипендію у наступному році навчання, комісія складалася з трьох професорів факультету.

Студенти, які витримали випробування перед стипендіальною комісією та здобули право на отримання стипендії, мали право отримувати її і в наступні роки, якщо вони регулярно відвідували заняття, не гірше, ніж на 4 бали склали екзамен (за десятибальною шкалою), не порушували дисципліни в університеті. У цьому випадку рада факультету пропонувала Міністерству освіти та релігії до 15 липня кожного року подальше надання стипендій цим студентам.

У 1921 році з нагоди урочистої інавгурації король Фердинанд I пожертвував 200 000 лей Чернівецькому університету. Ці кошти університетський сенат повинен був розподілити між матеріально незабезпеченими студентами незалежно від національності та віросповідання. Так, було створено “Фонд-Кароль-Фердинанд” [1]. З коштів даного фонду передбачалися 10 стипендій по 1000 лей щорічно протягом 4 років (серед них – 3 стипендії для студентів юридичного факультету). Для отримання даної стипендії студенти повинні були подати до 15 квітня 1921 року ряд документів. Це і свідоцтво про безробітність, і довідки, що вони є студентами Чернівецького університету, і документи про належність до румунського громадянства.

У 1923-1924 навчальному році на юридичному факультеті лише 11 студентів отримували стипендії, що складало 4,64 % від загальної кількості студентів факультету (всього на факультеті того року навчалося 237 студентів). У наступному навчальному році кількість стипендіатів зменшилася до 10 (вони отримували по 600 лей на місяць), хоча чисельність студентів юридичного факультету зросла майже на третину і складала 378 студентів.

Протягом 1938-1939 навчального року держава надала 180 стипендій по 1500 лей для Чернівецького університету. Серед них 40 стипендій для студентів юридичного факультету. Окрім державних стипендій, студенти Каролінського (Чернівецького) університету отримали і 8 стипендій по 1500 лей від буковинського митрополита за рахунок Церковного фонду (2 з них – для студентів-юристів); 5 стипендій по 6000

лей, виданих муніципалітетом м. Чернівців (1 – для студентів юридичного факультету); 5 стипендій по 1000 лей від фонду “Кароль-Фердинанд” (1 – для студентів-юристів); 18 стипендій від університету для студентів-сиріт, що втратили батьків у Першій світовій війні.

Цієї підтримки, однак, було мало. У різні роки румунського періоду історії юридичного факультету державними стипендіями забезпечувалися не більше як 10 % студентів. Так, у 1937 році, коли кількість студентів юридичного факультету досягла 936, стипендію отримували 42 студенти-юристи.

За невідвідування навчальних курсів та практичних занять без поважних причин, за неуспішне складання екзаменів у встановлені строки стипендіат втрачав стипендію [12, art. 11].

Малозабезпечені студенти мали право на безплатне поселення в університетські гуртожитки, при цьому не сплачуючи ні за проживання, ні за опалення, ні за освітлення.

У 1923-1924 рр. за підтримки Міністерства освіти та релігії було придбано дві будівлі для студентських гуртожитків по вул. 11 листопада (сучасна – 28 червня) та по вул. Ксенопол (сучасна – вул. Вавілова), в якому була відкрита їдальня; відновлено старий гуртожиток по вул. Г. Лазара (на сьогодні – вул. Братів Руснаків), у якому на той час проживало 120 студентів [10, р. 6]. На утримання цих об’єктів міністерство виділило 1 500 000 лей.

У 1924-1925 навчальному році за клопотанням міністра Ангелеску було виділено 2 млн. лей для побудови нового гуртожитку для студенток університету, оскільки їх чисельність щорічно зростала (з 18 у 1919-1920 рр. до 53 у 1937-1938 рр. лише на юридичному факультеті). Вирішуючи питання щодо проживання студенток, церковний православний румунський фонд Буковини подарував університетові стару будівлю, яка була непристосованою для гуртожитку. Тому університетський сенат прийняв рішення про зміну планування та добудову ще одного поверху над старою спорудою. Після такого “подарунка” Міністерство культури відразу ж висунуло умову про поселення студенток у гуртожиток: пріоритет мали доньки священиків і студентки православної (румуно-ортодоксальної) віри. Інші поселялись за наявності вільних місць. Міністерство освіти підтримало цю “пропозицію”.

Загалом, у 1924-1925 рр. у студентських гуртожитках проживали 195 студентів, із них 53 студенти юридичного факультету [11, р. 7]. У 1937-

1938 навчальному році кількість студентів-юристів, поселених у гуртожитки, зросла до 63.

У 1934-1936 рр. сума на утримання гуртожитків та їдальні становила 506 200 лей. Уся ця сума не була передбачена у бюджеті країни, тому більшу її частину сплачував університет. У зв'язку з цим погляди відносно необхідності гуртожитків розділилися на прямопротилежні. Однак більша частина професорсько-викладацького складу й адміністрація університету все ж схилилися до думки про важливість існування гуртожитків як складової частини університету.

Незважаючи на щорічне збільшення студентського контингенту, забезпеченість місцями проживання у гуртожитках була низькою. Так, у 1938-1939 навчальному році місця у гуртожитках отримали 160 студентів та 45 студенток. Кількість студентів, що проживали у гуртожитках цього року, складала лише 10,4% від загальної кількості студентів Чернівецького університету.

У Чернівецькому університеті діяла комісія з питань гуртожитків та їдальні. Комісія складалася з голови (президента) та представників від факультетів. У 1923-1925 рр. дану комісію очолював ректор університету Валеріан Шесан. Представником від юридичного факультету в ній був Константін Редулеску, професор криміналістики [11, р. 15, р. 25]. За поселення у гуртожитки студентів-юристів у 1938-1939 рр. відповідали Максиміліан Гакман, тогорічний декан юридичного факультету, та Крістофор Короаме, професор кафедри політичної та національної економіки.

Важливою складовою соціального захисту студентів Чернівецького університету було й утримання їдальні. Через брак фінансування діяльність студентської їдальні не задовольняла потреби щорічно зростаючої кількості студентів. Тому студентство заохочувалося до самостійного господарювання на прикладі студентського товариства "Молодь", яке утримувало власне приміщення їдальні для своїх членів [7, р. 305].

29 липня 1921 року під керівництвом буковинського митрополита Нектаріє було відновлене медичне товариство, яке діяло ще за Австро-Угорщини, але вже з румунською назвою: "Медична допомога для студентів університету з Чернівців".

З 1923 року університетський сенат узяв на себе керівництво медичним товариством, а його утримання здійснювалося за рахунок держави [10, р. 8]. Цього ж року був створений комітет з питань медичного обслуговування студентів університету, до якого входили представники і від професорсько-викладацького складу, і від студентства усіх факультетів Чернівецького університету. Представни-

ками університетського комітету з питань медичного обслуговування студентів від юридичного факультету були у 1924-1925 рр. Георге Дрегенеску, професор публічного права, та у 1937-1938 навчальному році – М. Гакман [11, р. 16, 17]. У 1938-1939 рр. головою комісії медичного, санітарного і соціального захисту був професор К. Короаме.

Основна мета товариства полягала у наданні грошової та медичної допомоги хворим студентам. Консультації та лікування студентів здійснювалися кваліфікованими лікарями та були безкоштовними, платити доводилось лише за ліки.

3 лютого 1936 року в новому приміщенні університету, збудованому 1935 року (сьогодні – це університетський корпус № 3 по вул. Лесі Українки) відкрито студентську академічну поліклініку, головою якої з моменту відкриття став лікар Веспасіан Павлюк-Бурле. Статистика зареєстрованих медичних процедур, уколів, перев'язок, відвідувань вдома свідчить, що майже 50 % студентів потребували безкоштовної медичної допомоги [7, р. 305].

1935-1936 навчальний рік виділяється серед інших стрімким розвитком у галузі соціальної медицини. Окрім відкриття академічної поліклініки, 5 грудня 1936 року відбулося відкриття антропологічного музею ортогенетики. З метою ознайомлення студентства з новим напрямком був заснований журнал ортогенетики, з яким співпрацювали і студенти. Тут висвітлювалися медико-соціальні проблеми та новинки санітарної авіації, навчання пілотів, психологічна підготовка молоді [7, р. 408].

Важливою подією в університеті міжвоєнного періоду стало відкриття будинків відпочинку та оздоровчих таборів. Так, 1934 року в передмісті Чернівців університет організував для хворих студентів табір. Однак через його маломісткість наступного року табір реорганізовано в оздоровчий центр. У місті Гура-Гуморулуй після переговорів з міською радою університет отримав земельну ділянку, де з 1 червня 1936 року розпочалось будівництво диспансеру для лікування студентів. І вже на літніх канікулах 1938-1939 навчального року (липень-серпень) тут пройшли курс лікування майже 60 студентів.

Місцем студентського дозвілля було і село Чернаука (сьогодні – територія м. Чернівці). На березі озера університет збудував два великих будинки для відпочинку викладачів і студентів. Дана місцевість з часом перетворилася на парк відпочинку, а територія навкруг – у студентське

господарство (сьогодні дослідне університетське господарство).

Керівництво університету було зацікавлене у спортивному розвитку молоді, яка навчалася. З відкриттям спортивного відділу у 1934 році університет почав дбати і про придбання спортивного інвентаря, необхідного для різних спортивних секцій. Однак лише 27 квітня 1936 року університетський сенат узаконив спортивну підготовку в університеті, прийнявши акт про утворення секції фізичної культури [7, р. 425]. Одразу ж була створена комісія фізичного виховання, до якої увійшли представники від усіх факультетів університету. Від юридичного факультету призначено Г. Дрегенеску (з 22 жовтня 1937 р.) [8, р. 172]. У 1938-1939 навчальному році комісію фізичного виховання та туризму очолював Ераст Діді Тарангул, професор кафедри адміністративного права.

У 1938 році зусиллями президента спортивного гуртка Іона Гіцеску, професора фінансового права та статистики, було створено футбольну команду. Восени цього ж року команда Чернівецького університету виборола першість серед команд 2-ї ліги та отримала право в наступному навчальному році виступати серед команд 1-ї ліги.

З 1935 року в Чернівецькому університеті відкрито довійськову підготовку студентів. Мета відділу довійськової підготовки – посилення моральних якостей студентів, національної свідомості, відчуття відповідальності та дисциплінованості. Довійськова підготовка була обов'язковою для студентів 17-20 років. Протягом 1935-1936 навчального року довійськову підготовку пройшли 398 студентів, окрім студентів-теологів, звільнених від її проходження. Та вже з наступного року довійськова підготовка стала обов'язковою для всіх студентів Чернівецького університету. Заняття проводилися щосуботи з 14 до 18 год [7, р. 302].

Варто згадати і про школу підготовки пілотів, яка почала активно працювати з 1935 року (до цього часу школа існувала лише теоретично). Мета цієї школи – пропагування цивільного захисту проти авіахімічних і аеротоксичних нападів [7, р. 407]. Цього ж року школа випустила 17 пілотів та 19 пілотів другого класу.

Туризм, за браком коштів, розвивався дуже повільно та був малодоступним. Лише окремі студенти, які відзначилися перед університетом, мали змогу подорожувати світом. Так, у 1934 році під керівництвом І. Гіцеску, тогорічного декана юридичного факультету, для 23 талановитих студентів-юристів під керівництвом професорів

факультету на час різдвяних канікул була організована екскурсія, у ході якої вони відвідали міста Тімішоару, Речіцу, Трієст, Мілан, Париж, Ніццу, Монако, Монте-Карло, Рим і Венецію.

Висновки. Соціальний захист студентів був важливою проблемою Чернівецького юридичного у міжвоєнний період його історії. Адміністрація університету, декани факультетів були зацікавлені у культурному, духовному та фізичному розвитку студентства. Однак через складні економічні умови соціальний захист студентів залишався вкрай незадовільним. Незначні суми стипендій та їх мізерна кількість, маломісткість гуртожитків та ідальні, малодоступність безкоштовного медичного лікування і таборів оздоровлення – це неповний перелік соціальних проблем чернівецького студентства.

Список літератури

1. Відомості з усього світу: [Від Чернівецького університету] // Голос Буковини. – 1921. - № 9. – С. 4.
2. Георгіца А.З., Никифорак М.В. З історії юридичного факультету у 1918-1940 рр. // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Вип.333; Правознавство. – Чернівці: Рута, 2006. – С. 5-8.
3. Чернівецький державний університет. – Львів: «Вища школа», 1975. – 191 с.
4. Чернівецький університет. 1975-1995: Сторінки історії. – Чернівці: Рута, 1995. – 208 с.
5. Anuarul Universității din Cernăuți. Anul de studii 1925-1926. – Cernăuți: Editura Universității, 1927. – 200 p.
6. Anuarul Universității din Cernăuți. Pentru anii de studii 1926/1927-1927/1928. – Cernăuți: Editura Universității, 1928. – 286 p.
7. Anuarul Universității „Regele Carol II” din Cernăuți. Pe anii de studii 1933/1934-1934/1935-1935/1936. – Cernăuți: Institutul de arte grafice „Gladul Bucovinei”, 1937. – 429 p.
8. Anuarul Universității Regele Carol II-lea din Cernăuți. Pe anul de studii 1937-1938. – Cernăuți: Institutul de arte grafice „Glasul Bucovinei”, 1938. – 455 p.
9. Anuarul Universitatii Regele Carol Al II-lea din Cernauti. Pe anul de studii 1938-1939. – Cernauti: Institutul de arte grafice „Glasul Bucovinei”, 1939. – 268 p.
10. Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cernăuți. Anul de studii 1923-1924. – Cernăuți: Editura Universității, 1925. – 61 p.

11. Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cernăuți. Anul de studii 1924-1925. – Cernăuți: Editura Universității, 1925. – 146 p.

12. Regulament pentru acordarea de burse în țară și în străinătate // Monitorul Oficial № 137, 20 Septembrie 1923.

13. Statistica învățământului din România pe anii școlari 1921/22-1928/1929. – București: Tipografia Curții Regale F. Göbl Fil, 1932. – 489 p.

14. Universitatea din Cernăuți în perioada interbelică / Mircea Grigoroviță. – Suceava: Mușatinii, 2005. – 290 p.

Стаття надійшла до редколегії 14 березня 2011 року.

Рекомендована до опублікування у “Віснику” членом редколегії М.В. Никифороком.

Т.А. Hrekul-Kovalyk

**THE SOCIAL PROTECTION OF THE STUDENTS OF THE FACULTY OF LAW
IN CHERNIVTSI UNIVERSITY IN 1918-1940**

Summary

The social protection of the students of the faculty of Law in Chernivtsi university in 1918-1940 based on the unknown documents, such as reports of that time principles of the university and the deans the faculty of Law are investigated.

Т.А. Грекул-Ковалик

**СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА СТУДЕНТОВ ЮРИДИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА
ЧЕРНОВИЦКОГО УНИВЕРСИТЕТА В 1918-1940 ГГ.**

Аннотация

Исследуется социальная защита студентов юридического факультета Черновицкого университета в междувоенный период его истории (1918-1940 гг.) на основе малоизвестных документов, в первую очередь отчетов ректоров и деканов юридического факультета того времени.